

Osvobodit orla v nás!	/61
<i>Hrdinové a hrdinky svých vlastních pověstí</i>	/63
<i>Ráj a hřích – důvěrně známé pojmy</i>	/68
<i>Regenerační síla bezpodmínečné lásky</i>	/71
<i>Význam vzorů</i>	/73
<i>Slunce: zkušenost numinózního a středu</i>	/79
<i>Opětovné setkání v matčině klíně</i>	/82
Archetyp syntézy orla a kuřete	/85
<i>Orel a kuře jako archetypy</i>	/87
<i>Hledání syntézy: transparentnost</i>	/88
<i>Křídla orlu!</i>	/90
<i>Jednota paradoxů</i>	/91
Slovníček	/93

ÚVOD

Každý pohled je pohledem z určitého úhlu

Četba je vždy čtením něčeho nového, porozuměním a interpretací. Každý člověk čte očima, které mu byly dány, a přečtené si vykládá z perspektivy místa, kam jej zavedly jeho kroky.

Každý pohled je pohledem z jednoho určitého místa. Pokud chceme vědět, jak některý člověk něco čte, musíme vědět, jak se na svět dívá. Proto je každá četba vždy četbou novou.

Myšlení je určováno pravidly místa, na kterém člověk stojí vlastníma nohama. Kdo chce porozumět tomu, na co se dívá, neobejde se bez znalosti sociálního prostředí, v němž se pohybuje. Jinak řečeno, neobejde se bez toho, aby registroval, jak žije, jaké je jeho soužití s ostatními, jakých nabyl zkušeností, jaká je jeho profese, jaká skrývá přání, jak se vypořádává s mnohotvárným dramatem života a smrti a jaké naděje mu dávají křídla. Porozumění je nutně interpretací.

Pokud je tomu skutečně tak, pak můžeme říci, že všichni, kteří čtou tentýž text, jsou zároveň jeho spoluautory. Protože text je možné číst – a nově číst – pouze očima, které člověk má. Něčemu porozumět a interpretovat to je možné pouze tehdy, vycházíme-li přitom ze světa, ve kterém žijeme.

Po tomto nástinu poznávacích a existenčních podmínek je čas na příběh o orlu, který byl vychováván jako kuře. Tento příběh je nutné číst jako metaforu lidského bytí. Každý z nás jej čte očima, které má, chápe ho v souvislosti s povahou půdy, na níž oběma nohama stojí.

Staří Římané říkali: *Habent sua fata libelli* – Knihy mají svůj vlastní osud. A měli pravdu; co se z knih skutečně stane, závisí na tom, co z nich vytvoří jejich čtenáři a čtenářky. Zde se tedy setkáváme s plným významem a smyslem obou pojmů, orla a kuřete, jak uvidíme v průběhu našeho vyprávění.

Věříme, že se i pro tebe, milá čtenářko/milý čtenáři, stanou orel a kuře symboly a svátostmi na cestě k nalezení integrace a dynamické rovnováhy.

Přejeme si, aby se orel, který je ve vás ukryt, probudil a začal létat, zvedl se do výše a rozšířil vaše obzory, abyste sami sebe dokázali lépe pochopit a nově porozumět nejen sobě, ale i světu kolem.

Chceme pozvat každého, aby se začlenil do společenství sil řídicích vesmír a stal se spoluvůrcem světa již stvořeného i toho, který je teprve třeba stvořit.

*Querência de Mckenzie / Padula
Sossego – spolkový stát Minas Gerais,
Léto 1997*

AFRICKÝ PŘÍBĚH

Byl jednou jeden politik, kterého zároveň považovali za učitele národa. Jmenoval se James Aggrey a pocházel z malé západoafrické země jménem Ghana. Ačkoli byl velmi úspěšný, téměř nikdo jej neznal. Jednou však Aggrey vyprávěl příběh, který potom obletěl celý svět. Ten příběh učinil z autora slavného muže. A kdo toto vyprávění jednou slyšel, nikdy ho nezapomene.

Jen málokdo zná zemi a lid, minulost a současnost Ghany, a proto bych rád začal krátkým vyprávěním o této zemi a o její historii.

Ghana se rozkládá u Guinejského zálivu, mezi Pobřežím Slonoviny a Togem. Tato země má dlouhou historii, která začala ve 4. století po Kristu. Vrcholné období Ghany spadá do let 700 až 1200. V této době měla Ghana tolik zlata, že se dokonce psům – byla to výhradně čistokrevná zvířata – pořizovaly obojky a jiné ozdoby z tohoto ušlechtilého kovu.

V 16. století přišli Portugalci a vytvořili z Ghany svou kolonii. Protože zde bylo nepřehledně zlata, pojmenovali zemi „Zlaté pobřeží“. Jiní, jako například obchodníci s otroky, kteří sem potom vpadli a k nimž zřejmě patřil i Friedrich Vilém Veliký, brandenburský kurfiřt¹, nazývali tuto oblast „Pobřežím dolů“.

V 18. století – v Brazílii se toto období nazývá „perioda Pobřeží dolů“ – bylo z Ghany do Brazílie, především do tehdejšího brazilského hlavního města Salvador da Bahia, odvečeno na 350 000 otroků. Byli téměř nazí, ale přinesli s sebou mnoho prvků své kultury, které pak pozvolna pronikly do kultury tamního obyvatelstva. Jmenujme například

¹ Od roku 1683 do roku 1717 měl Brandenburg na Zlatém pobřeží pevnost Groß-Friedrichsburg, kde byl také provozován německý obchod s otroky.

léčení bylinami, při kterém se vyslovují magická slova a kouzelná zaříkávadla. Především se však jedná o náboženství Afričanů, o Yorubá nebo Candomblé², které má jednu z nejvíce fascinujících teologií světa. Každý vyznavač Candomblé je svým způsobem Ježíšem Kristem, neboť se v něm mohou „inkarnovat“ Orixás – božstva, která jsou spojena s přírodou a s jejími vitálními silami.

Na Zlatém pobřeží kupovali obchodníci otroky výměnou za tabák třetí kategorie, který byl v Lisabonu vyřazen jako bezcenný. V Africe byl však jeho kurs díky libé vůni velmi vysoký. To tedy znamenalo: „Bahia má tabák a chce otroky, Pobřeží dolů má otroky a chce tabák. Udělejme tedy obchod, který bude oběma stranám ku prospěchu.“ Také většina otroků z amerických farem produkujících cukrovou třtinu pocházela z oblasti Ghany.

Pod záminkou zastavení obchodu s otroky, který vedl k jejich přílivu do Severní a Jižní Ameriky, se portugalských kolonií zmocnila Anglie. Nejprve (1874) obsadila pobřeží a následně (1895) pronikla až do středu země. Tak ztratila Ghana svou svobodu a stala se další z britských kolonií.

Osvobození začíná uvědoměním

Národy Ghany si však byly vědomy své historie čítající staletí a honosily se důstojností svých náboženských a kulturních tradic. Proto vyjadřovaly neúnavný odpor proti jakémukoli způsobu kolonizace. James

² V Brazílii – především v Bahii – široce rozšířené náboženství, do jehož základní africké struktury byly zapředeny prvky lidového katolicismu. Stupeň prolínání afrických a katolických komponentů může být velmi různý. Protože v době koloniálního zřízení (do roku 1821) a později bylo otrokům odvráceným z Afriky do Brazílie zakázáno praktikovat vlastní kultury, zastávali je katolickými formami uctívání. Tak například zahalili své africké bohy (Orixás) do roucha katolických svatých. V cítění mnoha Brazilců a Brazilek se katolictví a praxe Candomblé (v Rio de Janeiru nazýváno také Umbanda a v Pernambucku Xangô) v žádném případě nevyklučují. V teologii osvobození je tento synkretismus hodnocen pozitivně jako vydařený pokus o kulturní a náboženské přežití lidí utlačovaných v každém směru. Dnes jsou nepřehlédnutelné dva fenomény: na jedné straně se stoupenci Candomblé snaží o co největší africkou autenticitu, na straně druhé se stále více lidí – početně přesahují skupiny obyvatel ovlivněné Afrikou – přiklání k jiným formám Candomblé.

Aggrey, který je jedním z předchůdců afrického nacionalismu – stejně jako moderního panafricanismu – k posílení tohoto pocitu významnou měrou přispěl.

Jeho politická důležitost tkvěla ve skutečnosti, že byl učitelem národa. Podobně jako Paulo Freire³ byl také on názoru, že kdo chce osvobodit zemi, musí nejprve osvobodit sebevědomí národa, neboť domorodci měli sebevědomí ztotožněné nepřátelskými idejemi a hodnotami, jež jim naočkovaly koloniální mocnosti.

Aby kolonialisté zatajili, jak násilně si zemi podmanili, nemilosrdně svůj lid demoralizovali. Rozšiřovali například zvěst, že obyvatelé Zlatého pobřeží jsou – stejně jako všichni Afričané – nižšími a nekulturními barbary, kteří musejí být právě proto kolonizováni. Jinak by se z nich prý nikdy nestali civilizovaní lidé a nikdy by nemohli vstoupit do dimenze univerzálního ducha.

Angličané tiskli podobné hanebnosti v knižní formě a rozšiřovali je do všech škol. Takovéto hanobení zaznívalo ze všech církevních kazatelů a provázelo veškeré oficiální akce.

Ideologický nátlak byl tak mocný, že v sobě mnozí z kolonizovaných nakonec nechali předsudky panstva zakořenit. Postupně tak docházeli k přesvědčení o vlastní bezcennosti. Nejsou snad skutečně barbary? Nejsou jejich jazyky pouze neotesaným brebtáním? Jejich tradice směšným chováním? Jejich bohové falešnými modlami? Nejsou jejich dějiny pouhou fraškou bez skutečných hrdinů, plnou ignorantů a neotesanců?

Afričanům se ze strany bílých – křesťanů, respektive Evropanů – dostávalo pouze nerovnoprávnosti a diskriminace. Skutečnost, že rozdílnost v rase, náboženství a kultuře je také lidským bohatstvím, koloniální páni nepochopili. Jak strašný je omyl považovat rozdílnost za méněcennost!

Situace ghanských domorodců se však příliš nelišila od toho, co v 16. století pocítili původní obyvatelé Ameriky a kolonizované národy Asie. Dnes se totéž opakuje se zeměmi, které se neintegrovaly do světového systému produkce, konzumu a globálního trhu – tedy s většinou národů

³ Paulo Freire, 19. 9. 1921 – 2. 5. 1997, brazilský pedagog. Podle jeho metody se učilo mnoho lidí číst a psát, především v zemích takzvaného třetího světa. Pro jeho chápání pedagogiky jsou charakteristické knižní tituly jako „Pedagogika utlačovaných“ (1971) a „Výchova jako praxe svobody“ (1974). Koncepce Paula Freira má velký význam také pro křesťanství a teologii osvobození.

Latinské Ameriky, Afriky a Asie. Pro kapitál jsou nezajímavé. Ve smyslu globalizace nejsou ničím jiným než „ekonomickými nulami“. Jejich obyvatelstvo je považováno za „lidské masy“, kterých je možné „se zbavit“, za skupiny, které jsou v procesu modernizace „přebytečné“. Tak jsou tito lidé ponecháni svému hladu a utrpení a odsunuti na okraj dějin, které potom tvoří pouze ti, kdo se pasovali na pány světa. Tím však jen projevují svou bezcitnost a nelidskost, která nemá v dějinách obdoby.

Stejně ponížení ovšem dáváme pocítit také chudým a trpícím, ženám a homosexuálům, tělesně a duševně postiženým, infikovaným HIV a malomocným – tedy všem, kteří neodpovídají vzorovým modelům. Ti všichni jsou obětováni předsudkům lidí, kteří je posílají za dveře a kteří sami sebe považují za jediné vlastníky lidskosti, kultury, zdraví, vědění a náboženské pravdy.

Vy velcí tohoto světa, vaše pýcha z vás dělá nemilosrdné a kruté bytosti! Stali jste se dogmatiky* a fundamentalisty*. Dokážete myslet již pouze v pojmech svého etnika*. Copak nevidíte, že se sami odlidšťujete? Uvědomte si, kam až jste se dostali! Pokud budete ve svém jednání a ve svých kulturních, náboženských, politických a hospodářských představách pokračovat a budete jiné nadále diskriminovat, vybírat jejich peníze a nechávat je jako potřebné stát za dveřmi, potom kolem sebe brzy budete vidět pouze oběti.

Osvobození a skutečnost v historické praxi

Kolonialismus – v jakékoli podobě – se neobejde bez násilí, a to bez násilí v té nejhorší formě. Kolonialismus vždy brzdí národy a jednotlivce v jejich samostatném rozvoji. Neustále totiž podrobuje důležité oblasti kultury s jejich vlastními vzpomínkami, hodnotami a uspořádáním cizí kultuře, která do té původní nepřetržitě proniká. Kolonizovaným nikdy nezbývala – a ani dnes nezbývá – jiná možnost než převzít politické modely a kulturní vzory, styly komunikace a hudební směry, stejně jako výrobní a spotřební vzory koloniálních pánů. Stručně řečeno: kolonizovaným je zabráněno v samostatné volbě a v takovém rozhodování, které by považovali z hlediska zdravého rozvoje svých dějin za správné.

Něco takového může národ pouze na nejvyšší míru pokořit. Lidem to působí nesmírnou bolest. Střednědobě a dlouhodobě neexistuje žádný důvod – ať jich lidé opačně smýšlející uvádějí sebevíc! –, který by takové utrpení ospravedlnil a učinil ho přijatelným. Postupně se však vytváří protisíla. Utláčovaní se touží zbavit agresora, kterého v sobě byli nuceni nechat žít. Dozrává čas myslet na osvobození.

Osvobození je aktem, který opět uvolňuje svobodu drženou do té doby v zajetí. Pouze pomocí takového činu nalézají utlačovaní opět pocit vlastní hodnoty, znovu budují svou identitu, která jim byla odeprána, dobývají zpět svou obsazenou zemi a jsou s to rozvíjet své samostatné dějiny, které později najdou místo v historii ostatních svobodných národů.

Jakýmkoli způsobem utlačovaní se mohou přesvědčit o následující pravdě: Osvobození začíná ve vědomí člověka, tedy tím, že získá zpět svou ztracenou důstojnost. Povzbudivé přitom je, že ve všech rasách, třídách a náboženstvích se najdou šlechetní duchové, kteří jsou na straně lidské svobody. Vždy existují lidé, kteří jsou přesvědčeni, že každé utrpení, které se stane člověku kdekoli na světě, každá slza, ať ji uronilo kteréhokoli oko, a každá rána, ať byla způsobena kterémukoli tělu, je jako rána na jejich vlastním těle, jako slza z jejich oka a jako bolest jejich vlastního srdce. Problém utlačovaných si tito lidé budou stále brát za vlastní. V nich je možné najít spolehlivé spojení.

James Aggrey dosáhl toho, že ve svých ghanských krajanecích vzbudil pocity bytostné solidarity. Bohužel mu však nebylo dopřáno prožít osvobození svého národa. Zemřel dříve, v roce 1927. Podařilo se mu však zasít sny.

Osvobození přišlo až s Kwame Nkrumahem, o jednu generaci později. Nkrumah se svému odhodlání k osvobození země učil u Aggreye. Přestože měli Angličané pod kontrolou téměř vše, podařilo se mu v roce 1949 založit Stranu pro osvobození země – „Conversion Peoples Party (CPP)“.

Nkrumah a jeho CPP podrobili anglickou koloniální správu takovému tlaku, že londýnská vláda byla nucena v roce 1951 jmenovat zakladatele Strany pro osvobození země ministerským předsedou. Svého největšího vítězství dosáhl Nkrumah 6. března 1957, kdy předsedal oslavám nezávislosti Zlatého pobřeží. Svobodná země si ponechala své

staré jméno Ghana. Ghana byla první africkou kolonií, která se stala nezávislou na evropské moci.

Ghana má dnes rozlohu 238 537 čtverečních kilometrů, a je tedy zhruba stejně velká jako Spolková republika Německo před opětovným sjednocením v letech 1989/90. Jižní část země převážně pokrývá tropický deštný prales, který směrem na sever střídají rozličné savany. Od severu k jihu protéká zemí mohutná řeka Volta s četnými rameny, dosahující délky 1600 kilometrů. Díky přehradnímu dílu Akossombo tvoří Volta Velké jezero, které je 400 kilometrů dlouhé a jehož plocha činí 8 482 čtverečních kilometrů. Z celkového počtu 16,4 milionu obyvatel Ghany jich asi 700 000 žije v hlavním městě Akkře. V roce 2000 má Ghana přibližně 20 milionů obyvatel.

Pokud se všichni obyvatelé budou držet ideálů Jamese Aggrey, dosáhnou dalšího upevnění své identity a autonomie. Krok za krokem půjdou cestou k participativnímu a solidárnímu občanství*.

ORLOVÉ JSME!

Po tomto úvodu se tedy konečně dostáváme k příběhu, který James Aggrey vyprávěl.

Nejprve si však musíme oživit následující souvislost: V polovině roku 1925 se Aggrey účastnil setkání, na němž se diskutovalo o možných způsobech osvobození z britského koloniálního jha. Názory se různily. Někteří se chtěli chopit zbraní, jiní naproti tomu prosazovali politickou angažovanost národa. Na této cestě byl později úspěšný Kwame Nkrumah. Třetí skupina se smířila se statutem kolonie, kterému tehdy podléhala celá Afrika. A nakonec zde byli lidé, kteří se nechali svést rétorikou Angličanů. Mysleli si, že přítomnost Britů národu umožní, aby se modernizoval a našel cestu do zdánlivě civilizovaného, moderního světa.

Pedagog James Aggrey s citlivostí sobě vlastní sledoval každý příspěvek. Z některých pochopil, že důležité vůdčí síly podporují pouze věc Britů. Pokud by se dostaly ke slovu, stala by se najednou celá minulost, celé dějiny Ghany mrtvým písmem a všechny sny o osvobození by se rozplynuly. Zvedl tedy ruku a přihlásil se o slovo. Klidně a přátelsky, jak to dokážou pouze moudří, vyprávěl následující příběh:

„Byl jednou jeden sedlák. Rozhodl se, že chytí v blízkém lese ptáka a bude jej chovat doma v kleci. Podařilo se mu lapit mládě orla, které doma zavřel do kurníku společně s ostatní drůbeží. Orlí mládě zobalo kukuřici a žralo vše, co žerou slepice – navzdory tomu, že orel je králem ptactva.

Uběhlo pět let, když sedláka navštívil přírodovědec. Při procházce zahradou si návštěvník všiml:

„Ten pták tamhle, to přece není slepice. To je orel!“

„To je možné,“ odpověděl sedlák, „opravdu je to orel. Ale já jsem ho vychoval jako kuře. Po těch letech už to není orel, ale drůbež, stejně

jako každá jiná slepice – ačkoli rozpětí jeho křídel měří téměř tři metry.“

„Ne,“ opáčil ornitolog. „Je to orel a orlem vždycky zůstane. Má v sobě srdce orla, a to ho vynese nahoru na nebe.“

Oba se tedy rozhodli, že uskuteční pokus. Přírodovědec vzal orla, zvedl ho do výše a naléhavě k němu hovořil:

„Protože jsi orel, protože patříš obloze, a ne zemi, rozpřáhni svá křídla a leť!“

Orel však zůstal sedět na zvednuté paži a poněkud rozrušeně se rozhlížel kolem. V okamžiku, kdy jeho zrak padl na slepice na zemi, kdy uviděl, jak hrabou zrní, skočil zpátky k nim.

„Neříkal jsem ti to?“ triumfoval sedlák. „Prostě a jednoduše je z něj kuře!“

„To přece není možné! To tvé kuře je orel a orlem vždycky zůstane! Zkusíme to zítra znovu?“

Následující den si návštěvník stoupl s orlem na střechu domu. Šeptem jej zapřísahal:

„Orle, pokud jsi skutečně orel, rozevři svá křídla a vnes se do výšky!“

Ale jakmile pod sebou orel spatřil slepice, které hrabaly v měkké zemi, snesl se k nim zpátky na zem.

Sedláka to potěšilo a cítil, že se opět potvrdila jeho pravda:

„Neříkal jsem ti to!? Z toho zvířete se stalo kuře!“

„Ne, ne a stokrát ne!“ nepovolil odborník. „On je orel – a vždycky bude mít srdce orla. Vyzkoušejme to ještě naposledy! Zítra ho přiměju létat.“

Druhý den vstali oba, přírodovědec i sedlák, velmi časně. Vzali orla a šli s ním ven z města. Šli tak dlouho, dokud jim z očí nezmizely poslední obydlené domy. Vydali se k horám a vystoupili na nejvyšší vrchol. Ranní slunce rozlévalo zlatou záři po okolních vrcholcích.

Když došli na místo, zvedl ornitolog orla do výše a řekl mu:

„Pokud jsi orel, pokud patříš obloze, a ne zemi..., rozevři svá křídla a leť!“

Orel se díval kolem sebe. Třásl se po celém těle, jako by do něho vstupoval nový život. Ale letět? Ne, to ne. Potom ho ale muž pevně uchopil a otočil ho přímo proti slunci, aby se jeho oči mohly naplnit sluneční září a pohledem na šíří horizontu.

A v tom okamžiku orel rozepjal svá mohutná křídla, vydal ze sebe ono typické kauu-kauu, majestátně se protáhl a začal mávat perutěmi. A tam, podívej! Rozletěl se do výšky a letěl stále výš. Letěl... a letěl... stále dál, až se v modři oblohy jeho obrysy ztratily...“

To je příběh Jamese Aggreye. Když jej učitel dovyprávěl, vyzval přítomné:

„Bratři a sestry, krajané! Bůh nás stvořil k obrazu svému. Ale potom přišli lidé, kteří nám naočkovali myšlení kuřat. A ve skutečnosti si mnozí z nás stále ještě myslí, že jsme opravdu kuřata. Ale co skutečně jsme? Jsme orlové! A proto, druhové a družky na pouti, rozpřáhněme i my svá křídla a vnesme se do výše! Leťme jako orlové! Už nikdy se nespokojme s kukuřičnými zrny, která nám budou předhazována, abychom je zobali!“